

Ганна Александрова

Старший викладач кафедри української та зарубіжної літератури Інституту філології БДПУ. Із 2004 р. аспірантка Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Працює над кандидатською дисертацією “Поетика художньої прози В.Будзиновського”.

ЖАНРОВІ МОДИФІКАЦІЇ МАЛОЇ ПРОЗИ В.БУДЗИНОВСЬКОГО

У статті досліджуються жанрові модифікації малої прози відомого українського письменника, політика, історика кінця XIX — початку XX століть В.Будзиновського. Побутові новели, оповідання та образки прозаїка, зокрема “Серце”, “Не вб’ю його”, “Пиши: пропало!” — художньо-документальні пам’ятки українського народного й інтелігентського побуту Галичини порубіжжя століть.

Ключові слова: жанрові модифікації, художня деталь, психологізм, концентрований час, несподіваний фінал.

Hanna Aleksandrova. The subgenres of the short stories by V.Budzynovsky

This article describes the subgenres of the small prose by V.Budzynovsky, a famous Ukrainian fin de siècle writer, politician and historian. His everyday life stories and sketches, such as “The Heart”, “I Shall not Kill Him”, “Write: As Good as Lost!”, document the private life of the Ukrainian intelligentsia as well as common people in the region of Galicia at the turn of the century.

Key words: subgenre, literary detail, psychological analysis, condensed time, unexpected ending.

Яскравою постаттю в письменстві кінця XIX — поч. XX ст. був політичний і громадський діяч В’ячеслав Будзиновський, нині призабутий і не досить знаний українською читацькою аудиторією. Його творчість мало досліджена. Пов’язано це з тим, що частина творів письменника залишилася неопублікованою, інші згубилися на шпальтах раритетної галицької та діаспорної періодики, багато рукописів пропало. В СРСР творчий доробок В.Будзиновського, незважаючи на його прорадянську позицію у 20-х рр., був вилучений із відкритих бібліотечних фондів, оскільки владу не задовольняло недостатнє й неортодоксальне “радянське” письменника.

Значний пласт спадщини В.Будзиновського становлять оповідання, новели, повісті на соціальні, побутові та історичні теми. У його творчості виразно виокремлюються дві тематично відмінні групи. Одна з них стосується життя й побуту сучасного авторові суспільства (збірка “Оповідання”), а друга присвячена художньому дослідженню історії українського народу (“Пригоди запорозьких скитальців” (1927), “Гримить” (1934), “Козак Шуба” (1937) та ін.). В.Будзиновський видав низку монографій: “Панщина” (1898), “Австрія чи Польща” (1903), “Хмельниччина” (1906), “Гадяцькі постулати” (1907), “Наші гетьмани” (1907), “Гетьман Мазепа” (1909) та ін. Ним упорядкована і прокоментована збірка історичних пісень і дум “Козацькі часи в народній пісні” (1906).

До вивчення творчості прозаїка в окремих розвідках зверталися такі літературознавці, як І.Копач, П.Карманський, Ф.Погребенник, Р.Горак, С.Андрусів, К.Ганюкова. Проте набуток В.Будзиновського досі не був предметом спеціального дослідження, а в науковій літературі переважають описові праці або принагідні згадки.

Перше оповідання В.Будзиновського “Стрімголов” вийшло 1897 р. в серії “Універсальна бібліотека”, яку він видавав у Чернівцях разом із письменником і

літературознавцем Денисом Лукіяновичем. Того ж року вийшла повість “Як чоловік зійшов на пана” та збірка “Оповідання”. Остання була перевидана 1906 р. під назвою “Серце і інші оповідання” й містила декілька нових творів.

Критики в цілому позитивно сприйняли художню прозу письменника. Зокрема, І.Копач у “Літературно-науковому віснику” зауважив: “...мусимо виказати пересвідчення, що В.Будзиновський міг би стати й визначним повістярем, коли б тільки більше повіював мотиви поступовання своїх героїв і більше старання посвятив композиції своїх творів. А тепер ми вдячні йому й за ті енергічно написані епізоди й рефлексії, які становлять головну вартість дотеперішніх його оповідань” [4, 110].

Будзиновський-письменник був несподіванкою. Серед творів талановитих новелістів І.Франко вирізняв “сміливі”, “імпрізовані”, “з певною буршікозною бравурою та недбалістю в тоні і зверхній формі” оповідання В.Будзиновського [6, 525].

Побутові новели, оповідання та образки письменника, зокрема “Серце”, “Не вб’ю його”, “Пиши: пропало!” – художньо-документальні пам’ятки українського народного й інтелігентського побуту в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. Однак В.Будзиновського цікавили не так соціальні зіткнення, порухи суспільного життя, як внутрішні глибинні переживання його героїв, викликані зовнішніми подіями. У своїх творах він порушив вічні проблеми: сенс буття, роль, місце і призначення людини, її самотність і пошуки тощо. Н.Калениченко, досліджуючи особливості літературного процесу в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст., слушно зазначила: у творах письменників цього періоду “витримано принцип соціального і психологічного детермінізму, зображення життя і особи людини в обумовленості і причиновій залежності як від її власного внутрішнього світу, так і від оточуючої об’єктивної дійсності, тобто від діалектичної взаємодії об’єктивного оточення і суб’єктивного світу особи” [3, 131].

Спроба дослідити діалектику душі персонажів, відтворити певний момент хвилювань зумовила скорочення описових елементів, лаконізм викладу, ескізність і ліризм окремих творів В.Будзиновського (“Дурна гуска”, “Як вона сміла?!”). Така манера письма пов’язана з прагненням письменників молодшої генерації (О.Маковей, А.Чайковський) проникнути у внутрішній світ людини, зрозуміти, розкрити її душу й мотивацію її вчинків, показати дійсність крізь призму світосприйняття героїв, а не автора. І.Франко у статті “Старе й нове в сучасній українській літературі” авторитетно зауважив: “Коли старші письменники виходять від малювання зверхнього світа – природи, економічних та громадських обставин, і тільки при помочі їх силкуються зробити зрозумілими даних людей, їх діла, слова й думки, то новіші йдуть зовсім противною дорогою: вони, так сказати, відразу засідають у душі своїх героїв і нею, мов магічною лампою, освічують усе оточення. Властиво те оточення само собою їм мало інтересне і вони звертають на нього увагу лиш тоді й остільки, коли й оскільки на нього падуть чуттєві рефлексії тої душі, яку вони беруться малювати. Відси брак довгих описів та трактатів у їх творах, і та переможна хвиля ліризму, що розлита в них” [7, 81-82].

Прагнення В.Будзиновського до стислості, лаконізму письма зумовило домінування в його творчості кінця ХІХ – початку ХХ ст. “малих” прозових форм – новел, новелістичних оповідань, власне оповідань, образків. Такі жанри дозволяють взяти окремих, “внутрішній” епізод із життя героя й навколо нього побудувати дію. Назвою першої збірки “Оповідання” В.Будзиновський окреслив жанрові особливості своїх творів. Оповідання – один з найуніверсальніших жанрів, що характеризується сюжетною малооб’ємністю, яка “виявляється в невеликій кількості епізодів і буває обумовлена найчастіше двома моментами: або вузькими рамками місця, де відбувається сюжетна дія (акція), або вузькими рамками часу (тобто короткотривалістю дії)” [8, 11].

У більшості оповідань В.Будзиновського зовні нескладні сюжети розвиваються напружено, стрімко, динамічно. Ситуації у творах природні, правдиві, типові.

У гумористичному оповіданні “Діряві черевики” автор подає фактично один день із життя вчителя народної школи Стефанишина. Але цей день для героя

значущий і важливий. Уся фабула зводиться до подорожі професора в місто за харчами для гостей, “зігрівання” в шинку, сварки та примирення з дружиною. Однак подієвість твору спрямована на розкриття внутрішнього світу героя, його настроїв і переживань.

Головний герой Стефанишин змушений був вирушити до міста, “як колись апостоли, пішки”, аби на вечір щось купити для гостей Врублевських. Усе псувала зимова погода — ішов “сніг не сніг, дощ не дощ”. Автор гумористично зобразив небажання героя вирушати в дорогу: “Минула вже година, як учитель насадив капелюх, не першої моди, на свою педагогічну голову, а руку узброїв в парасоль, але не міг відважитися вийти на поріг” [1, 33]. Ускладнили ситуацію старі діряві черевики, які мав узуті і які потім стали опосередкованою причиною сварки між Стефанишином і його дружиною.

Дорога до міста зайняла півгодини, а найбільше — “три чверті ходу”. Проте створюється враження, що час зупиняється, а події відходять на другий план, поступаючись монологам героя, з яких дізнаємося про його життя: два з половиною роки одружений, кохає жінку, прагне зробити її щасливою — подарувати меблі, про які вона мріє: “Канапа і фотелі мусять бути вже восени! Ще ціле весну треба ждати, ціле літо, заки зробить жінці ту утіху. А вона заслуговує на це. Добра жінка...” [1, 36].

В.Будзиновський показує зміни внутрішнього стану Стефанишина, навмисно вдаючись до прийому ретардації та розтягуючи шлях героя до міста. Спочатку вчитель намагається налаштувати себе на гарний настрій і уявити себе болотним птахом, аби не помічати “бездонних ям”, заповнених багнукою. Автор по-доброму висміює серйозні роздуми пана професора: “Вдумавшись в положення і чувства болотної птиці, перестав Стефанишин вишукувати тверді і піднесені місця, тільки ішов уже навпростець” [1, 35]. Застосований письменником гумор як засіб створення комічного ефекту підкреслює настільки гарний настрій учителя, що навіть болото, якби було живою істотою, “трісло б зі злості, бачучи, що не псує йому гумору” [1, 35].

Джерелом розвитку сюжетної акції в оповіданні виступає конфліктність, що має наростати і тримати читача в напруженні. Конфліктність загострюється з того моменту, коли Стефанишин почав розуміти, що його ноги мокрі, а його організм — “найліпший ґрунт під засів песимізму”. Герой шукає винних у своєму становищі: то звинувачує важку долю народного вчителя й замалу пенсію, то гостей Врублевських, то власну дружину: “...шле його до міста в таку погань... в таких черевиках! Ні! у неї хіба нема серця!” [1, 38]. Тому-то й вирішив Стефанишин замість гостинців полагодити черевики і, чекаючи своєї черги, зайти до шинку зігрітися. Пропивши гроші, забувши про чергу і взявши пляшку горілки з собою, вирушив додому. Автор дотепно зауважив про стан і настрої професора: “З центральної станції — жолудка, розходилося благотворне тепло по цілім організмі. Еліпси й параболи, які ноги його рисували по болоті гостинця були більше менше мірою скількості алкоголю, що кружив по його жилах... Дух його уносився тепер у висших сферах, десь між облаками, а не шниряв в приземленій деньщині, не займався такими дрібними клопотами дня, як фотелі, або вечеря Врублевських...” [1, 39]. Удома на Стефанишина чекала сварка з дружиною, поділ майна і, нарешті, рішення жінки піти від нього.

В оповіданні майже відсутні описи, однак важливу роль відіграє наскрізна художня деталь — діряві черевики, які у творі набувають змістової наповненості. Вони відображають стосунки Стефанишина з дружиною. Полагодивши черевики, професор почав по-іншому дивитися на світ і своє становище: “Аж сатисфакція жити, коли маєш такі черевики. І давній добрий гумор зачав повертати. Чорний песимізм щезав скоро. Бо і що ж йому хибувало? Правда, великих маєтків не мав, але на голод не міг також ніколи пожалуватися. А його жінка? Чи оден уже завидував йому єї?” [1, 51].

“Діряві черевики” — гумористичне оповідання, сюжет якого заснований на окремому епізоді з життя сільського вчителя. Про жартівливий характер свідчить

образна система твору. Зокрема, батько Ольги – бідний столяр – персонаж епізодичний, тип чоловіка-п'янички. Дізнавшись, що його донька пішла від свого чоловіка, він засмутився: “По його старім поморщенім лиці покотилися сльози. Однак в душі був він рад, що так склалося, бо трафилася добра okazія... Коли ж як не тепер він мав повне право затопити своє горе на дні чарки?!” [1, 51].

Не менш гумористично зобразив В.Будзиновський священика – батька учителя. Отець Стефанишин міг полагодити будь-яку справу, особливо ж примирити молодих своїми кількогодінними проповідями “о семейной згоді”, мораліями й довгими та “страшними” цитатами з Біблії й апостольських послань. До того ж між рядками прихована виразна симпатія автора до свого героя. Голос священика автор порівнює з трембітою та “контрабасовим форканням”. Його появу неможливо було не помітити: “В кухні давав хтось концерти своїм затабаченим носом. Електрика в хмарах не виладовується таким громом, як о. Стефанишин, коли чистив свій ніс” [1, 52]. Сміхове сприйняття й осмислення письменником цього образу ґрунтується на цілісності бачення ним цього об'єкта в усьому розмаїтті якостей і виявів. З'являється цей епізодичний персонаж лише в кінці оповідання, підтверджуючи гумористично-оптимістичний настрій твору.

Отже, важлива риса оповідання В.Будзиновського “Діряві черевики” – односюжетність, хронологічна послідовність подій, що в цілому притаманна цьому жанру, а також переважний інтерес автора не так до самої події, типової для сімейного життя, як до способу її художнього зображення.

В оповіданні В.Будзиновського “Пиши: пропало!” охоплено великий проміжок часу. Але персонаж, навколо якого розвивається сюжет і розкривається авторський задум, один – Жукович. Він світський чоловік, “старий соколик”, бо у свої тридцять років ще неодружений. Жінки називають його песимістом, бо “гризе єго якась давня любов! очевидно нещаслива...” [1, 56]. Трагедія Жуковича в його самотності, у намаганні здаватися байдужим до всього. Він втомився від того суспільства, в якому живе, однак “старався як найменше визискувати своє мешканє, свою постіль” і щоразу вертався до цього товариства.

Письменника приваблює психологія людини, невдоволеної відсутністю повноти існування й такої, що намагається досягти власної автентичності. Її мучить підсвідоме бажання змінити своє життя, вирватися зі штучного кола умовностей і нещирості, принаймні для себе самої визначитися в пріоритетах буття. Хоча єдине, що потрібно герою в житті, – це світле, чисте кохання юної дівчини, а не вже немолодї Агаті. Тому фінал цього оповідання легко передбачити: Жукович відмовляє Агаті, але й не залишається з юною Зонею, яка по закінченні навчального року повертається до батьків у село. Незважаючи на відносно невеликий життєвий матеріал, покладений в основу оповідань, В.Будзиновському вдалося не лише показати ціле людське життя, а й ті суспільні закони, за якими воно діє, охарактеризувати цілу історичну епоху.

Збірка має назву “Оповідання”, однак не всі її твори можна зарахувати до цього жанру. Зокрема, оповідання “Серце” має всі ознаки, притаманні новелі: концентрований час, динамічний сюжет, психологізм, несподіваний фінал тощо. Твір починається стислою оповіддю про двох нерозлучних товаришів – адвоката і професора медицини: “Спільне було і їх мешканє, але вони однаково ненавиділи ті бездушні чотири стіни свого житла. В одній гостинниці харчувалися, оден дах одної “кнайпи” хоронив голови їх від промінів місяця, при однім столі спивали одно пиво. Спільні були їх утіхи, а спільних журб – жадних не мали” [1, 4]. І тут же В.Будзиновський ніби випадково наголошує, інтригуючи й натякуючи на причину подальшого конфлікту, що “любили одну і ту саму дівчину – однаково нещасливо” [1, 3].

Загостренням сюжету стає одруження професора з цією жінкою та її таємний роман з адвокатом. Події розгортаються за принципом новелістичної конструкції: зберігається внутрішня напруга, що тримає у своєму силовому полі читачів аж до кінця твору. Дізнавшись про зраду, лікар відправляє дружину подалі – на відпочинок до Абації. Сам же поспішає до товариша похвалитися своїм “солом'яним вдівством”, однак з'ясує, що адвокат таємно поїхав з міста на декілька днів.

Кульмінаційна сцена на пероні, коли ображений професор наочно переконується у зраді дружини з його найліпшим товаришем. Автор використовує прийом новелістичного пуанту, загострює дію та яскраво окреслює внутрішній світ персонажів. Щоб відтворити стан душі своїх героїв, В.Будзиновський вдається до непрямой форми психологічної характеристики, звертає увагу лише на зовнішні її симптоми, ніде прямо не втручаючись у психіку героїв. Так, професор, побачивши коханців, “став грізний, грізний як ніколи”: “Губи затиснені, груди філюють, якби їх щось розпирало, а очі, очі! Якими блискавками вони мечуть! Виглядав як той тигр, що готовий скочити на жертву своєї кровожадності, і ще хвиля – і розідре її на кусні, на атоми” [1, 15]. Коли ж дружина побачила свого чоловіка, то концентрація її емоцій і страх за своє життя призвели до майже афективного стану: спочатку вона “скаменіла, з місця не рушить... німа бліда з широко отвореними очима” [1, 15], потім поривається покликати на допомогу, але “жіноче горло сим разом відмовило послуху”, і, нарешті, марно намагається зімліти.

Автор тримає своїх персонажів у постійній напрузі, змушуючи їх в екстремальній ситуації розкрити свою справжню сутність. Зокрема, професор, наближаючись до коханців, “рівним, повільним, але певним кроком, ступає наперед і не спускає з очей своєї жертви. В одній, лівій руці, – шпіцрута, дротяна шпіцрута... страх як то мусить боліти, коли ударить! а друга рука... другої не видно. Держить за собою, за плечима” [1, 15]. Тож не дивно, що у хворобливій уяві адвоката і його коханки постає думка про револьвер, який тримає професор за спиною. Тому адвокат від страху забуває про свої почуття й хоче “загубитися десь між публікою”. Жінка ж мріє лише про одне: “Коби бодай заслонив мене своїм тілом цей проклятий лицар мій!” [1, 16]. Однак, підсумовує автор, “лицар не рухався, а вона не могла зомліти” [1, 16].

Наголошуючи на рисах новели, І.Денисюк зазначив: “Характери героїв оповідання портретує, новела ж просвічує їх, ловить їх “на гарячому вчинку”, показує їх на “перевалі” життєвих доріг, відкриває у них щось незнане, нове” [2, 28]. Як бачимо, В.Будзиновський зумів психологічно точно відтворити складний і суперечливий стан людини, рух думки і серця. Персонажі виступають перед нами з усією складністю внутрішнього світу і конкретністю буття.

Фінал твору несподіваний, що цілком відповідає жанру новели: “Ще п’ять кроків, ще три, ще два, і стоїть перед ними, – веселий, усміхнений; ліву руку – з шпіцрутою підніс догори – вхопив за капелюх і елегантно вклонився. А другу руку – виймив нагло з-за плечей: “Оце на дорогу” і подав жінці – прегарний букет” [1, 16]. Потяг із дружиною відправився, а “оба приятелі поїхали випити по кеглику монахійського”.

Отже, концентричний вид сюжету, напруженість дії, непередбаченість розв’язки та психологізм свідчать про новелістичний характер твору. До класично-канонічних новелістичних композиційних вирішень належить і прийом лейтмотивного використання психологічної деталі. В аналізованому творі – це серце як символ буття й життєдіяльності людини. Як відомо, “філософія серця” – основний традиційний напрям української філософської думки, який відображає особливості мислення і світогляду нашого народу. “Кордоцентризм” характеризується домінуванням чуттєвої сфери і прагненням охопити в обмеженому безмежне, у відносному – абсолютне. Започаткований у вченні Г.Сковороди, цей напрям знайшов своє продовження у працях М.Костомарова, П.Юркевича, Д.Чижевського, а також набув вагомого значення у творчості школи харківських романтиків, Т.Шевченка, Я.Щоголева, Ю.Федьковича, І.Франка та ін. Зокрема, П.Юркевич, відштовхуючись від біблійного образу “серця”, завважив, що у всіх священних книгах і писаннях людське серце становить “осереддя душевного і духовного життя людини” [9, 74].

У новелі “Серце” В.Будзиновський продовжив думку українських філософів і мислителів, ототожнюючи серце з душею людини. Однак письменник показав, що людина своїми діями і вчинками може знищити божественне начало свого серця, перетворивши його на кусень м’яса. Так, професор, викладаючи студентам інституту патології, описує фізіологічну природу жіночих сердець: “Хочу представити вам те серце жіноче таким, яким воно є, без всяких поетичних прикрасок і без

хворобливого ідеалізму. Покажу вам, що воно не є нічого більше, як лиш м'ясо... м'ясо, і ще раз м'ясо. І крім м'яса інших ідеалів у нього нема" [1, 11].

Професор стверджує, що анатомічна будова серця віддзеркалює минуле жінки, показує всю її сутність і поведінку за життя. Вивчаючи серце сорокашестирічної жінки, він дійшов такого висновку: "Як часто і як всесторонньо, до якої маси різномірних ідеалів мусило воно бути... коли таке крихке! Дивіть, як влізть у нього палець, коли лиш злегка натисну!" [1, 12]. Український філософ П.Юркевич стверджував, що "у серці зачинається і зароджується рішучість людини на ті чи інші вчинки; у ньому виникають різноманітні наміри і бажання; воно є містище волі та її жадань" [9, 74]. Тому, розглядаючи "діряве серце" двадцятирічної дівчини, яка вчинила самогубство через нещасливе кохання, розчарований у жінках професор констатує: "Чи вірите, що котра дівчина спосібна відобрати собі життя задля браку взаємності? Ні! Цього жодна не зробить... то певно не брак взаємності був причиною самовбивства, а се, що взаємність пішла задалеко" [1, 12-13]. Останнім лікар показує "аневризматичне серце" замужньої жінки й пояснює студентам, як відбувається серцевий напад, викликаний сильними переживаннями: "В ній ховало серце свій нешлюбний ідеал, коли надійшов чоловік. До часу терпів добродушний інтруза, аж коли терпеливість вичерпалася, хотів приятеля дому викинути з криївки. Але що ж? Зі страху за свого миленького затріпалося жіноче серце з такою силою, що стіни криївки показалися заслабі, щоб витримати такий напір, і аневризма тріснула..." [1, 14]. У монолозі професора виразно простежується натяк на його власну сімейну ситуацію, відтак стає зрозуміло його поведінка.

Як бачимо, символічну деталь В.Будзиновський виніс у заголовок твору.

Оповідання "Дурна гуска" і "Як вона сміла?!" за деякими прийомами внутрішньої композиції, розкриттям образної системи, своєрідністю змалювання подій і настроїв тяжіють до образків. Найчастіше образок — обмежений у часі та просторі невеликий прозовий фрагмент, в якому на певному історичному тлі задіяна одна чи декілька осіб. Це переважно замальовки з життя. Є.Нахлік слушно завважив, що "образками з життя" (у широкому, метафоричному, а не вузько-жанровому смислі) можна вважати весь корпус реалістичної новелістики кінця XIX — поч. XX ст." [5, 5].

У творі В.Будзиновського "Дурна гуска" простір художнього опису чітко обмежений однією кімнатою. Уся фабульність зводиться до намагання матері якомога швидше віддати свою старшу шістнадцятирічну доньку Ірену заміж, бо, крім неї, ще чотири менших підростають: "За півтора року друга буде мати шістнадцять літ, за три роки вже буду змушена для трьох ловити... і так дальше. Тут не о саму Ірену розходилося, але о слідує, о решту. Чим скорше найстарша вступиться, тим легше з другою. Чи гадаєте, що нині так легко зловити кого?" [1, 18]. Дівчина мріє вийти заміж за коханого чоловіка, а не за "поштового офіціала на становищі", який під час бесіди з нею засинає.

Автор через непрямі форми психологічного зображення передає справжній відчай Ірени, яка відмовляється жертвувати своїм щастям задля покращення матеріального становища родини: "Прийшов до мене, сів коло мене, я говорю до нього, а він... він — скінчило зі сльозами на очах — заснув... коло мене заснув! [...] Віддайте йому перстень. Не хочу навіть бачитися з ним" [1, 19-20].

Діаметрально протилежна ситуація покладена в основу образка "Як вона сміла?!". Молода дівчина Зоня відмовилася від коханого Льоля через соціальну нерівність: "Не легка була та справа переконати Зоню. Але кінець кінців згодилися, що на слухай, якби освідчився без виразного дозволу своєї матері, а тим самим і без кам'яниці, дасть йому коша. І Зоня — хоч молода — розуміла, що самою любов'ю ніхто не буде ситий" [1, 106]. Як бачимо, В.Будзиновський, створюючи свої образи, зображує такі характери й ситуації, які найповніше розкривають сукупність суспільних стосунків і закони тогочасного життя.

Мала проза В.Будзиновського кінця XIX ст. окреслена такими жанрами, як новела, оповідання, новелістичне оповідання та образки. Ці твори свідчать про особливий інтерес автора до внутрішнього, духовного світу людини. Творчість

письменника самобутня, неповторна. У ній правдиво змодельоване життя тогочасного галицького суспільства в його розмаїтті. Мала проза В.Будзиновського порубіжжя століть доповнює тематичну палітру творів української літератури соціального змісту, відображає один з авторських аспектів її розуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Будзиновський В.* Серце: Оповідання. – Львів, 1906.
2. *Денисюк І.* Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – Львів, 1999.
3. *Калениченко Н.* Українська література кінця XIX – початку XX ст.: Напрями, течії. – К., 1983.
4. *Копач І.* Оповідання Вячеслава Будзиновського // *Літературно-науковий вісник.* – Львів, 1898. – Т. II.
5. *Нахлік Є.* Правда життя крізь призму малої прози // *Образки з життя: Оповідання, новели, нариси.* – Львів, 1989.
6. *Франко І.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К., 1985. – Т. 41.
7. *Франко І.* Старе й нове в сучасній українській літературі // *Зібр. тв.: У 50 т.* – К., 1985. – Т. 25.
8. *Юриняк А.* Літературні жанри малої форми. – Вінніпер, 1981.
9. *Юркевич П.* Вибране. Бібліотека часопису “Філософія і соціологічна думка”, серія “Українські мислителі”. – К., 1993.

Юлія Мельнікова

Кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української та зарубіжної літератури Інституту філології БДПУ. Захистила кандидатську дисертацію “Романічна проблематика християнського міфу “Quid est veritas?” (“Що є істина?”) Н.Королеви” (2003 р.).

ЕСТЕТИЧНО-ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ОПИСІВ У РОМАНІ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВИ “QUID EST VERITAS?”

У статті досліджуються естетично-художні функції інтер'єрних, пейзажних, портретних описів у романі Наталени Королеви “Quid est Veritas?” (“Що є істина?”). Наголошується на домінуванні флористичних, запахових деталей та зображенні коштовностей, що насичує внутрішній світ твору орієнтальним колоритом.

Ключові слова: предметна образність, орієнтальний колорит, варіювання теми, флористична деталь, асоціація.

Julia Melnikova. Aesthetic and poetological functions of descriptions in Natalena Koroleva's novel “Quid est Veritas?”

This article investigates the aesthetic functions of interior, landscape and portrait depictions in Natalena Koroleva's novel “Quid est Veritas?”. The predominance of floristic elements as well as of odors and jewelry descriptions gives the novel a certain oriental colouring.

Key words: concrete metaphors, oriental colouring, theme variations, floristic detail, association.

Невід'ємну складову історичної прози становлять описи (портретні, пейзажні, інтер'єрні, предметів побуту, дії тощо). Їх джерелами можуть бути безпосередні враження автора, отримані під час подорожей місцями дії, усні свідчення й записи інших мандрівників, наукова історична література, пам'ятки архітектури, образотворчого мистецтва, стародавнього письменства, фольклору, етнографічні матеріали – і все це доповнюється фантазією письменника, розцвічується художнім вимислом.

Літературознавці приділяють увагу розташуванню описових елементів у художньому творі. Так, В.Халізов говорить про “різні типи композиції предметно-зображальних деталей”, вирізняючи, зокрема, такі: “У творах одних письменників (наприклад, Тургенєва і Гончарова, Бальзака і Золя) портрети, пейзажі, власне психологічні характеристики, висловлювання персонажів чітко відокремлені одне від одного: послідовно й неквапливо характеризуються то одні, то інші групи